

Kieli kulttuurissa

Pirkko Nuolijärvi

Mitä tekemistä kielentutkimuksella voi olla tässä maailmassa, kun sotien osapuolet vyöryvät aamiaispyötyään joko paljolla puheella tai vaiti ollen ja vetäytyen? Arvelen, että näinä aikoina kielentutkimuksella voi ollakin enemmän tehtävää kuin koskaan ennen. Ihminen tarvitsee - ymmärtääkseen merkillistä maailmaansa - monenlaista herkkyyttä oivaltaa ja jäsentää maailmaa. Kun tutkimuksen tehtävä ylipäättään on saattaa asioita näkyviin, kielentutkimus voi auttaa näkemään kulttuurien moninaisuutta ja kielellistä heterogeenisuutta ja auttaa tulkitsemaan merkityksiä.

Vaitiolo on kielellinen teko. Vaitiololla on merkitystä. Harvemmin vuorovaikutuksessa esiintyviä taukoja selitellään, mutta julkisessa esiintymistilanteessa siihen on syytä. Kulttuuriset sääntömme eivät nimittäin oikein salli, että kun on saanut tilan puhua, ei käytäkään sitä.

Tämä kirjoitus perustuu Kulttuuri 2001 -tiedekatselmuksen avajaisseminaarin esitelmäni. Esityksen alussa pitämälläni puolen minuutin tauolla, joka oli niin pitkä, että se varmasti aiheutti hieman kiusaantuneisuutta kuulijoissa, oli selvä merkitys. Halusin ensiksikin muistuttaa, miten välttämätön yhteisöllinen elementti joko äänellinen tai äänetön kieli on kaikissa tilanteissa. Kun en tauon aikana käyttänyt kumpaakaan, poikkesin esitelmäkäytäntöjen, juhlassa esiintymisen normeista. Juuri normeista poikkeamisen yhteydessä havaitsemme itsestäänselvydet, sen, mikä kuuluu kulttuuriin ja kielellisiin sääntöihin ja välttämättömyyksiin.

Toiseksi halusin osoittaa, miten tärkeässä asemassa kieli on yhteisön toiminnan kannalta. Historiaamme, juuriamme ja nykypäiväämme hahmotamme ja järjestämme juuri kielen avulla. Kielellä myös luomme ja tuotamme näitä asioita. On muitakin tekoja kuin kielellisiä tekoja, mutta kaikkia tekoja käsittelemme kielellä. Erilaisten normien tunnistaminen onkin kieleen kasvavan ihmisen kiinnostavimpia elämäntehtäviä, ja kieli on tässä oppimisprosessissa kaikkea muuta kuin väline.

Kulttuurin käsite ja kielellinen elämä

Kysyin joitakin aikoja sitten 13-vuotiaalta helsinkiläispojalta, miten hän ymmärtää sanan kulttuuri. Vastaus tuli siekailematta: "Kulttuuri on oppimista, tiedettä, taidetta." Sen jälkeen seurasi pitkähäkö kuvaus siitä, mistä itse sana kulttuuri tulee ja mitä se on merkinnyt, miten viljely on tärkeää, että ihmiset saisivat ruokaa ja olisi elämää, koska oleminen tällä maapallolla olisi ikävää ilman elämää.

Kiinnityn kuvauksessa vastauksen ensimmäiseen sanaan, oppimiseen. Miellyn siihen, että kuvatessaan kulttuuri-käsitteen merkitystä vastaaja valitsi verbin, jonka merkitys ilmaisee jatkuvaa ja päättymätöntä tekemistä.

Kulttuuria pidetään jonkinlaisena itsestäänselvyysjärjestelmänä, joka erottaa ryhmät toisistaan ja joka havaitaan vasta, kun se törmää toiseen itsestäänselvyysjärjestelmään. Kun kulttuuri yhdistetään esimerkiksi kansallisuuteen, etnisyyteen ja kieleen, se näyttää selvarajaisena ja yhtenäisenä, vaikka se sulkee sisäänsä monenlaisia ryhmiä ja normeja, on muuttuva (ks. esim. *Tiittula* 1997: 33-34). Kulttuuri on kuitenkin paljon monitasoisempi kuin esimerkiksi kulttuuria kuvaavista sanoista voisi päätellä; sellaiset ilmaukset kuin *kansallinen kulttuuri*, *nuorisokulttuuri* tai *yrityskulttuuri* antavat melko jähmeän kuvan sekä kulttuurista että sitä kantavista kielimuodoista. Ne ovatkin vain jonkinlainen suuntautumisen apu, eivät erittelevää määrittelyä.

Kieli ja kulttuuri kietoutuvat yhteen monin tavoin. Kieli ilmentää kulttuuria, mutta kulttuuria myös tuotetaan kielellä koko ajan. Kulttuuri ei siten ole mikään pysyvä järjestelmä, jonka voisimme erottaa joksikin olioksi. Se ei ole meidän ulkopuolellamme oleva vieras maailma, johon halutessamme voimme siirtyä tai johon meidän tulee perehtyä. Näin ymmärrettynä kulttuuri ei siten ole myöskään ihmisestä irrallinen ominaisuus, vaan ihmisessä itsessään, hänen ajatuksissaan, tunteissaan,

tietämyksessään (ks. *Karkama* 1998: 12-30). Kaikki mikä tapahtuu ihmisen ympäristössä, on osa häntä, ja hän puolestaan vaikuttaa ympäristöönsä.

Kielellisillä teoilla ja ajatusmaailmalla on kiinteä yhteys. Kirjailija Leena Krohn sanoo teoksessaan *Tribar*, sen esseessä Kuinka nähdään suljetuin silmin:

"Ihminen tulee aina tarvitsemaan taidetta ja kirjallisuutta, kuten hän tarvitsee unta ja unen symboliikkaa. Ennen kaikkea ihminen elää merkityksistä, ei vain datasta ja informaatiosta, joka on niin unelle kuin taiteelle pelkkää raakamateriaa" (*Krohn* 1994: 101.)

Kielentutkijaa hivelee kirjailijan puhe merkityksistä elämisestä. Ja vielä sekin, että kielellä on myös rajat. Kirjailijan ajatuskulkua seuraten voi helposti olla samaa mieltä siitä, että unien

"rytmi on niin tavoiteltava ja nautinnollinen, sävy niin kiihkeä ja eloisa, muoto ja sointi niin rikas, että tiedän vielä aineettoman ilmaisun odottavan siinä kieleksi materialisoitumistaan. Samalla tiedän, että en koskaan kykene jäännöksettä siirtämään niitä äidinkielelleni. Se tieto ei ole katkera, ainoastaan hieman surumielinen, mutta samalla ehdottoman välttämätön. Sillä jokaisen ihmisen on tultavakin tietoiseksi siitä, että vain hyvin vähäinen osuus aavistetusta ja uneksitusta on milloinkaan ilmaistavissa." (*Krohn* 1994: 102-103.)

Miksi etsiydyn uniin, kun puheena on niin konkreettinen asia kuin kieli? Siksi, että näen jotain samaa unessa ja kulttuurisissa käsityksissä. Eläessämme tässä maailmassa, jonkin kokonaisuuden osana, elämme faktan ja fiktion rajamailla kaiken aikaa. Käsityksemme maailmasta, kulttuurista ja kielestä ovat todennetun ja todentamattoman yhteispeliä, kaiken aikaa. Ihminen elää merkityksistä, kielestä, jolla hän jäsentää, ymmärtää tai ei ymmärrä maailmaa; ihminen elää siitä, mikä on läsnä hänen ympärillään olevassa puhutussa ja kirjoitetussa tekstimaailmassa, ja siitä, mitä hän omassa kulttuurissaan, omassa itsessään tulkitsee. Merkitykset tulevat kaikesta siitä, mitä koemme, näemme ja uneksimme. Me olemme rakennus, johon vaikuttavat niin huoneemme ulkopuolella puuskuttava tuuli kuin sisällä palava kynttilä. Ihminen on kokonaisuus suuremmissa kokonaisuudessa, emmekä koskaan kykene piirtämään tätä kokonaisuutta tarkasti, suoraviivaisin vedoin. Näistä rajoituksista huolimatta kielen maailma on meille olennainen ja avara mahdollisuus.

Monta näkökulmaa kieleen

Kielentutkija on samalla kertaa kiehtovan ja ärsyttävän kohteen edessä: kun jotakin kielestä tavoittaa, on se jo pakenemassa. Kaukaa katsellen kieli, kielenkäyttökin, näyttää selväpiirteiseltä ja yksinkertaiselta, sanoisinko, että se on täynnä itsestäänselvyksiä. Mitä lähemmäs sitä käy, mitä enemmän sitä erittelee ja tarkastelee, sitä enemmän se hajoaa käsiin kokoon tuakseen taas uudessa analyysissa uudelleen. Siten kielenkäyttäjää ja varsinkin kielentutkijaa järjestelee kieltä koko ajan uusista ja uusista näkökulmista.

Monista näkökulmista tehdyt tutkimukset osoittavat, että mikään ei ole niin pysyvää kuin kielellinen ja kulttuurinen diversiteetti eli eriytyminen, monimuotoisuus. Tätä monimuotoisuutta on voitu kuitenkin tarkastella ainakin neljänlaisesta näkökulmasta (ks. esim. *Rampton* 2001: 261-265).

Ensiksikin suhtautumistavan perustana voi olla eräänlainen puuteteoria, jolloin kielellinen monimuotoisuus nähdään puutteena tai vajavuutena. Näkökulma kieleen ja kulttuuriin on tällöin kaanonin, standardin näkökulma. Tältä perustalta ponnistava näkemys korostaa objektiivisuutta, neutraaliutta ja informatiivisuutta. Pohjalla on näkemys siitä, että me olemme parempia kuin he ja heidät tulee sopeuttaa meidän sääntöihimme. Kaaanoniin kuuluu, että muilta - toisin kuin meiltä - puuttuu esimerkiksi tietoa siitä, miten käyttää kieltä. Kulttuuristen ja kielellisten erojen korostaminen ja nimenomaan niiden arvottaminen perustuu näkemykseen siitä, että on joitakin, jotka tietävät paremmin, miten ja mihin sopeuttaa muita.

Toinen näkökulma on monimuotoisuuden näkeminen erilaisuutena. Kielellinen kulttuuri nähdään arvojen, uskomuksien ja tapojen yhdistelmänä. Tällöin korostetaan monikulttuurisuutta ja toisten, meihin kuulumattomien, oikeutta autonomiaan ja koskemattomuuteen. Esimerkiksi kielimuotoja tai kieliä ei voi arvottaa eikä vertailla, ne eivät yksinkertaisesti ole tämän näkemyksen mukaan vertailtavissa.

Kolmanneksi kieltä voi tarkastella sosioekonomisten suhteiden heijastimena. Tällöin pohjalla on näkemys siitä, että yksilö ja kaikki muut kieliyhteisön yksilöt ovat osa suurempaa järjestelmää ja että poliittiset ja taloudelliset rakenteet vaikuttavat ratkaisevasti kieleen. Valta ja vallan läsnäolo on tässä näkökulmassa keskeinen.

Neljänneksi kaikki edellä mainitut ilmiöt, vajavuudet, erot ja ylivalta, voidaan nähdä prosesseina ja vuorovaikutuksena. Kieltä ja puhujan ääntä tarkastellaan sekä maailmanlaajuisissa että kansallisissa diskursseissa. Todellisuus on läsnä sekä institutionaalisina diskursseina että arjen vuorovaikutuksellisenä toimintana.

Kielenkäyttäjät ja -tutkijat eivät välttämättä edusta puhtaasti mitään näistä näkökulmista, vaan kunkin näkökulma kieleen saa perustaa useammanlaisista lähtökohdista. Monissa kieliyhteisöissä voi nähdä historiallisen linjan erilaisista puuteteorioista kohti prosessien perustalta lähtevää näkökulmaa, mutta yksioikoisesti kielentutkimus ei loksahda näihin luokituksiin.

Yhden kielen monet kulttuurit, yhden kulttuurin monet kielet

Niin kuin kulttuuri ei ole yksi, niin ei ole kielikään yksi. Niin kuin ei ole yhtä suomalaista kulttuuria, ei ole yhtä suomen kieltäkään. Kielioppi voi tietenkin kuvata kielen melko vaihtelemattomana, poikkeuksineenkin hyvin järjestyneenä kokonaisuutena. Ehjimmässäkään kuvauksessa on kuitenkin aina rosoja, alaviitteitä, jotka tuovat esiin tilanteisen vaihtelun, alueelliset ehdot, tekstilajin tai osakulttuurin kielelliset erot.

Yhdessä kulttuurissa on monta kieltä ja kieliyhteisöä, ja jokainen kieliyhteisö luo omaa kulttuuriaan. Jos otamme esimerkin omasta lähipiiristämme, voimme vain kuvitella, mitä Suomen kulttuuriyhteisö olisi ilman suomenruotsia, saamen kieliä, romanian, vietnamia ja niitä monia muita kieliä, joita täällä nyt puhutaan. Jokainen yksilö ja ryhmä kantaa mukanaan oman kokemuksensa, oman historiansa, oman nykypäivänsä, ja tästä kaikesta syntyy samassa ulkoisessa tilassa elävä kokonaisuus, jonka jokainen osa muovaa kulttuurin piirteitä. Kulttuurit rakentuvat meissä kerroksina, historiallisesti ja nykyhetkessä elävinä kerroksina. Isoäidin kertoma tarina, vanhempien kokemukset, oma ja läheisten elämä ovat kaikki aineksia, joilla rakennamme kieltämme ja kieliämme ja samalla omaa olemistamme tässä maailmassa.

Kielellisen elämän vahvimpia ominaispiirteitä on yhtä aikaa pysyvyys, jatkuvuus, ja toisaalta muutos. Suomalainen euromaanjelijä elää kielellisesti hyvin erilaisessa ympäristössä kuin hänen isovanhempansa. Kun isovanhempi meni hoitamaan pankkiasiaa kirkolle tai kunnallisia asioita kunnantöimistöön, hän tapasi toisen kaltaisensa, jolle saattoi kasvokkain selittää asioita, jolta kysyä ammattiin ja muuhun elämään kuuluvia asioita ja joka ehkä oli lapsesta saakka tuttu, samaa kieltä puhuva. Lapsenlapsi sen sijaan täyttää eurolomakkeita, ohjelmoi tietokoneellaan karjanruokintaa, tutustuu uudenlaiseen metsäverotukseen ja mahdollisesti sivutoimenaan tekee jotakin aivan muuta. Elämänpiiri on laajentunut, ja peräkamarin kirjoituspöydän äärestä avataan ikkunaa kauemmas kuin koskaan aikaisemmin. Ja silti samalla, lapsenlapsi astuu samaa pihapolkua, katsoo samaa maisemaa, ja hänessä elää sama kieli, vaikka kielimuodot, itse kielen yksityiskohdat ovat yhteiskunnallisten muutosten takia voineet muuttua paljonkin.

Tämän esimerkin voi käsittää sekä konkreettisesti että vertauskuvallisesti. Jokainen kielenkäyttäjä on kiinni omissa historiassaan ja samalla avaa kieltään johonkin uuteen. Kielimuodon yksityiskohtien kannalta ei ole samantekevää, elääkö isovanhempiemme elämä ja kieli meissä Helsingin Esplanadilla, uusmaalaisessa pihapiirissä, järvimaiseman keskellä, Pohjanmaan avaran taivaan alla vai tunturissa tai pakolaisleirissä, monilla kielialueilla ja monissa muissa maissa

ennen tätä maata. Periaatteessa toteutamme kuitenkin kaikki samaa kielellistä kohtaloa. Se mikä oli ennen, sitä ei enää ole, ja silti se on. Ihminen on samaan aikaan monen kielellisen ajan ja maailman lapsi.

Mitä kieliyhteisö tekee kielilleen?

Erityisesti niin sanotuilla pienillä kielialueilla, kuten suomen- tai ruotsinkielisessä yhteisössä, muiden kielten opiskelu on keskeinen kulttuurin ominaispiirre. Muut kielet, ne joita opiskelemme toisena tai vieraana kielenä, rakentavat osaltaan kielellistä minäämme. Tätä on pidettävä yksilön onnena, pienellä kielialueella elävän ihmisen itsestäänselvänä oikeutena, josta maailmankieliä puhuvilla ihmisillä ei useinkaan ole minkäänlaisia kokemuksia.

Ihminen voi oppia hyvinkin muita kieliä ja elää niissä syvästi ja monipuolisesti, mutta usein vieraan kielen asema on vuorovaikutuksessamme välineellisempi kuin oman. Pahimmassa tapauksessa tämä väline, hyödyllinen osa puhujan repertuaaria, voi nousta kieliyhteisössä asemaan, joka nakertaa sekä yhteisön että yksilön kielivaroa. Silloin kun käyttökieli englantia alkaa kieliyhteisön päätöksellä ottaa niitä asemia, joita äidinkiellillä on ollut, silloin on syytä tarkastella asiaa uudesta näkökulmasta.

Ruotsissa on käytössä termi muovikieli. Sillä kuvataan eräänlaista pelkistettyä englantia, jolla yhä useammalla tieteenalalla kuvitellaan tultavan toimeen (esim. *Grünbaum* 2001). Tanskalainen englannin kielen tutkija Niels Davidsen-Nielsen puolestaan kirjoittaa siitä, miten Tanskassa on eräillä aloilla meneillään eräänlainen omaehtoinen siirtomaavallaksi asettautuminen, selvkolonisering (*Davidsen-Nielsen* 2001). Miten mahtaa olla laita Suomen, jossa eri tieteenaloilla on runsaasti loistavia perinteitä pitää suomen ja ruotsin puolia? Tämä on nykyoloissa kielellisen kulttuurimme kuumia kysymyksiä.

Ihmisen elämään mahtuu monia kieliä ja kielimuotoja. Kun kieliyhteisö tekee valintoja, se tekee ratkaisuja tulevaisuuden kieliekologiasta. Shakespearen tekstejä on tarpeellista lukea kaikkialla maailmassa, mutta Shakespearen kieli ei ole suomenkielisen kielellisen kulttuurin maaperää. Se maaperä on Kantelettaren, Aleksis Kiven ja kaikkien jälkeentulevien runoilijoiden ja kirjoittajien maaperää. Kannattaa siis miettiä, mitä antaa pois, kun antaa kielensä.

Mitä virkaa kielentutkimuksella?

Aiheesta voidaan kysyä, mitä tekemistä kielentutkimuksella voi olla tässä maailmassa, näinä aikoina, kun sotien osapuolet vyöryvät aamiaispyötyään joko paljon puheella tai vaiti ollen ja vetäytyen? Arvelen, että näinä aikoina kielentutkimuksella voi ollakin enemmän tehtävää kuin koskaan ennen. Ihminen tarvitsee - ymmärtääkseen merkittistä maailmaansa - monenlaista herkkyyttä oivaltaa ja jäsentää maailmaa. Kun tutkimuksen tehtävä ylipäättään on saattaa asioita näkyviin, kielentutkimus voi auttaa näkemään kulttuurien moninaisuutta ja kielellistä heterogeenisuutta ja auttaa tulkitsemaan merkityksiä.

Kieltä voi lähestyä monin menetelmin ja monesta näkökulmasta. Luulen kuitenkin, että kaikki tavat eritellä kieltä ja kielenkäyttöä toteuttavat yhtä suurta tehtävää, kielen moninaisuuden osoittamista, oli kysymys sitten aikaisemmista tai tämän hetken kielellisistä aineistoista. Tavoitteena on tiedon, ymmärryksen ja suvaitsevuuuden lisääminen, vaikka tämä tavoite ei yleensä ole millään tavoin ohjelmallinen eikä tietoinen.

Kun kieliopin kirjoittaja kuvaa esimerkiksi suomen kieltä, hän ottaa huomioon monia ehtoja, joissa tätä kieltä käytetään. Hän valikoi tyypillisen ja epätyypillisen välillä, hän miettii entisten ja nykyisten kielellisten valintojen suhdetta, hän aavistelee, mikä on muuttumassa eli arvioi sitä mikä on ikään kuin virallisen kielenkuvauksen eteisessä. Samoin tekee esimerkiksi nykykielen sanakirjan tekijä. Kun tutkimuksen kohteena on kieliyhteisön teksti tai puhe, monimuotoisuus tarjoutuu eteen ensi näkemältä, ja tutkija vain rajaa sen, mistä tekstilajeista tai kielimuotojen välisistä suhteista hän on kiinnostunut.

Juuri vaihtelu ja muutos, mutta myös pysyvyys.

muuttumattomuus, kiinnostaa niin kielenkäyttäjää kuin sitä tutkivaakin. Kysymme, miksi jotakin muotoja tai ilmauksia käytetään, mikä tehtävä niillä on vuorovaikutuksessa, onko alueellisia eroja vai ovatko erot muiden ulkoisten muuttujien säätelemiä. Kielenkäyttöä voi pitää kokonaisuutena, jossa mikään muutos ei ole turha: jos jotakin uutta muotoa tai sanaa aletaan käyttää, tälle uudelle on paikka, se ei ala elää, jos sitä ei tarvita kieliyhteisössä. Siten erilainen normi, joka saattaa ärsyttää yhtä kielenpuhujaa, on toiselle tarpeen. Se että nuorilla on käytössään sanoja ja muotoja, joita vanhemmat eivät käytä, syntyvät nuorten sosiaalisista ja yhteisöllisistä tarpeista, samoin kuin syntyvät työikäisten ammasteista nousevat ilmaisut.

Kieli on tärkeää yksilölle ja sitä voi tarkastella yksilön näkökulmasta. Yksilö elää kuitenkin yhteisönsä keskellä. Kieli on yhteiskunnallisen toiminnan, kasvatuksen, politiikan ja uskonnon ylläpitävä voima, ja toisaalta eri alueilla toimivat instituutiot - perhe ja koulu, yhteiskuntajärjestelmät ja kirkot - ylläpitävät yhteistä kieltä ja tuottavat tekoja kielellä. Ei ole siten yhdentekevää, kuka milloinkin kieltä käyttää ja mihin tarkoitukseen. Otan muutaman esimerkin.

Kun suurvallan presidentti alkaa käyttää sanoja sota tai kosto, on tämä kielellinen valinta myös poliittinen teko, jolla voi olla maailmaa järkyttäviä seurauksia.

Kun Suomen pääministeri toteaa jotakin maailmantilanteesta, on tämä toteamus toisenlainen kielellinen teko kuin hyvinkin samansuuntainen, kenen tahansa kansalaisen työpaikan kahvipöydässä esittämä toteamus. Pääministerien sanomisista on yleensä sekä kielellisiä että joskus poliittisiakin seuraamuksia. Pääministerin puhe ei ole yksilön puhetta, se on instituution puhetta.

Kun suuryrityksen johtaja tai ammattiyhdistysjohtaja arvelee jotakin ääneen taloudellisesta kehityksestä, se on jälleen toisen tason kielellinen teko kuin palkansaajan näkemykset ja arvot siitä, mihin päin taantumaa tai lamaa nyt ollaan menossa. Retorisista valinnoista riippuen näkemykset puetaan usein sellaiseen muotoon, että ne ovat ikään kuin suuremman ryhmän, myös meidän, näkemyksiä. Esimerkiksi ilmauksilla "kansainvälinen kilpailukyky" tai "taloudellinen vastuuntunto" kansalaisia on vuosikymmeniä kasvatettu näkemään kulttuuria ja yhteiskuntaa tietystä näkökulmasta. Usein toistetut ilmaukset tulevat osaksi yhteistä tietoa ja jättävät pimentoon muut mahdolliset näkökulmat.

Julkisella kielenkäytöllä tehdään siten suuria asioita. Kulttuuri saadaan kielen avulla näyttämään joltakin, mutta yksiselitteiseksi osoitettuun maailmaan voi aina löytää myös muita näkökulmia, muita näyttämisen arvoisia kohtia. Yhtä kielellistä tekoa seuraa muita kielellisiä tekoja, ja tästä kaikesta rakentuu käsityksemme kulttuurista ja yhteiskunnasta.

Kieli on siten vähän niin kuin oikeus. Se on periaatteessa kaikille sama, mutta käytännössä ei. Tämän moninaisuuden erittelemineen on sekin kielentutkijoiden tärkeitä tehtäviä. Siten emme tarkastele vain itse kieltä järjestelmänä, vaan koko ajan myös niitä ehtoja ja oloja, joiden varassa ihmiset toimivat ja kieltä tulkitsevat.

Lopuksi

Ihminen elää monikerroksisesti niissä henkisissä ja fyysisissä ympäristöissään, joihin on elämänsä aikana kiinnittynyt. Suosittu kolmannen polven muusikko Anssi Kela, on kirjoittanut monia laulutekstejä, joissa nuoren eteläsuomalaisen muusikkomiehen kulttuuri on läpitukenvasti läsnä. Muutettavat muuttaen myös monet meistä muista voivat tunnistaa itsensä esimerkiksi hänen laulutekstissään nummela, jonka viimeinen säkeistö kokoaa eräitä keskeisiä teemoja minuutin mittaiseksi analyysiksi elämästä:

*"löysin elämäni naisen ja me yhteen muutettiin
olin kakskytviis kun sanoin: "please, eikö mentäis naimisiin?"
nyt meil on omakotitalo, vaimo työkseen opettaa
minä nukun päivät ja valvon yöt - nää biisit pitää kirjoittaa
koiran kanssa joskus myöhään harjulle me kiivetään
ja sieltä käsin katsellaan nukkuvaa nummelaa
ja mä kelaan että kaikki taitaa olla kohdallaan
mä taidan kuulua tänne...
_mun täytyy kävellä näin*

_mun täytyy kävellä näin
_kun jotain herää sisälläin"

Tätä laulua voi lukea nuoren miehen vakiintumisen retoriikkana, mutta luen sitä toisella tavoin. Meillä kaikilla on oma Nummela, Suomi, Eurooppa, maailma. Jos ihminen on kielellisesti jossain kotonaan, voi ajatella, että hänellä on paremmat mahdollisuudet olla muutenkin kotonaan. Kieli ei ole mikä tahansa pikku juttu, ja kielentutkimuksella on paljon emansipatorisia, yhteiskuntaa ja yksilöä syvästi liikuttavia tehtäviä. "Mä kelaan että kaikki taitaa olla kohdallaan, mä taidan kuulua tänne..."

KIRJALLISUUTTA

Davidson Nielsen, Niels (2001): *Sprogets overlevelse. Politiken* 21.8.2001.

Grünbaum, Catharina (2001): *Det Umistelige. Esitelmä Pohjoismaiden Ministerineuvoston Kielipoliittisessa strategiakonferenssissa. Islanti 21.-23.9.2001.*

Karkama, Pertti (1998): *Kulttuuri ja demokratia. Kirjoituksia kulttuurin nykytilasta. Tietolipas 161. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.*

Kela, Anssi (2001): Nummela. www.anssikela.com.

Krohn, Leena (1994): *Tribar. Huomioita inhimillisestä ja ei-inhimillisestä. Porvoo - Helsinki - Juva: WSOY.*

Rampton, Ben (2001): *Language crossing, cross-talk, and cross-disciplinarity in sociolinguistics.* Teoksessa Coupland, Nikolas, Sarangi, Srikant & Candlin, Christopher N. (toim.), *Sociolinguistics and Social Theory.* Harlow: Longman. 261-296.

Tiittula, Liisa (1997): *Kulttuurienvälinen viestintä.* Teoksessa Pitkänen, Pirkko (toim.), *Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen.* Helsinki: Edita. 33-51.

Kirjoittaja on Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen johtaja ja professori. Kirjoitus perustuu Suomen Akatemian järjestämään Kulttuuri 2001 -tiedekatselmuksen avajaisseminaariin 27.9.